

Recenze výstavy Ceny Exit 2009

Ústí nad Labem, Galerie Emila Filly,

3. 12. 2009–22. 1. 2010

00:08:22

Vladislav Unger

Je možná zbytečné připomínat, co je to Cena Exit, během 8 let své existence se Cena Exit vyprofilovala jako instituce, která spoluvytváří aktivní a konkurenční prostředí na uměleckých školách, motivuje studenty k realizacím vlastních projektů a současně nejlepší studenty představuje veřejnosti, uvádí tak vlastně studenty vysokých výtvarných škol do veřejného uměleckého prostoru, kde mají příležitost otestovat si své zkušenosti nabyté v akademických ateliérech přímo v galerijní praxi. Soutěžní charakter Ceny Exit přitom naznačuje, že tam venku (mimo výtvarné fakulty) čeká na budoucí bakaláře a magistry umění mnohdy drsná realita tržního prostředí, kde šanci se uplatnit si vybojují opravdu jen ti nejlepší. Exit znamená v angličtině Východ, udává tedy jednoznačně a bez pochybností směr: Kam? Ven. Příhodnější název výtvarné soutěžní bienále sotva mohlo dostat.

Soutěž pořádá Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, výstavu finalistů vybraných porotou realizuje Galerie Emila Filly, samotné finalisty soutěže v červnu minulého roku vybírala na svém 1. zasedání v Café Louvre v Praze odborná porota složená z následujících členů: Susan Donath (DE), Milena Dopitová (CZ), Richard Fajnor (CZ), Katherine Kastner (USA), Pavel Kopřiva (CZ), Jiří Kovanda (CZ), František Kowolowski (CZ), Marek Kvetán (SK), Dušan Záhoranský (SK).

Kurátorkami samotné výstavy v Galerii Armaturka pak byly Vendula Fremlová a Anna Vartecská. O kvalitní fotodokumentaci celé výstavy se postaral Radek Jandera. Výstava prací finalistů 4. ročníku Bienále Ceny Exit 2009 se na přelomu roku konala

mimořádně v experimentální Galerii Armaturka, v jejímž prostoru dočasně nalezla útočiště Galerie Emila Filly, tradiční galerijní partner celé soutěže v jejichž původních prostorách probíhá momentálně rozsáhlá rekonstrukce.

Letošní výstava finalistů bienále ceny Exit přinesla vskutku zajímavé výsledky. Výsledky, za kterými stojí tvrdá práce nejen samotných finalistů, ale i jejich pedagogického vedení. Příjemná je různorodost instalací, protknuta jakýmsi souzněním vytváří harmonický celek. Experimentální prostor Armaturky ožívá, pro podobné eventy je jako stvořený a v mnoha návštěvnících galerie sílí pocit, že je pro pořádání podobných výstav pro svou neformálnost možná i vhodnější, než poněkud ponurá budova GEF. Jednotlivé instalace zde mají dostatek prostoru, v kterém se rychle zabydlují a jakoby nabývají podob domů v nějakém urbánním celku, každý jeden sloužíce právě svým obyvatelům, fungují všechny nezávisle na sobě, nenárokuje si ke svému bytí existenci ostatních, společně zaplňují staveniště galerie a ač sami jednotlivostmi či součástkami, stávají se pod klenutou klenbou galerie jediným celkem, výtvarným prostranstvím.

Finalisté Ceny Exit jsou zástupci generace a jako takoví mají své právo výpovědi, kterého se též chápou a bez předsudků vypovídají. A není přitom až tak důležité, zda vystupují otevřeně proti zaběhnutým stereotypům a kliše konzumní společnosti, která již začala požírat sama sebe, nebo divákovi důvěřivě předkládají své nejniternější pocity a dojmy.

Venku fouká vítr a pohrává si s prádlem rozvěšeným na šňůrách sušáků uprostřed dvora obklopeného čínzáky. Sušáky jsou všudypřítomny. Na pavlačích, dvorech i na balkonech panelových domů. Vyprat prádlo, zavěsit, vysušit, vyžehlit, použít, zašpinit, vyprat, vysušit... Civilizační rituál přítomný po celou historii lidstva. Rituál, který přes svůj nesporný přínos civilizaci zůstává tak trochu opomíjen. Vyprané prádlo ve veřejném prostoru již příliš vyčerpávaného praním špinavého prádla. Možná až jako příliš zjemnělá může působit instalace **Miroslava Haška**

„Ve větru – Za okny“. Miroslav zde až s průzračnou nevinností prezentuje pohled z okna svého pokoje. Prádlo, ve fotografické části instalace, povlávající ve větru, je ve skutečnosti statickým artefaktem. Jde o prchavé pocity, respektive o snahu tyto pocity přetlumočit publiku. Vítr, element, s nímž Miroslav počítá, a který je pro něj tak bytostně důležitý, čeří realitu, pohrává si se zavěšeným prádlem, je v celé instalaci přítomen jako myšlenka, fyzicky ale zcela chybí. Lze jej tušit na sérii fotografií, dokážeme si jej představit, jak modeluje prádlo zavěšené na šňůrách přímo v galerii, hned naproti fotografiím. Vítr je z instalace mistrně vypreparován, odstraněn a vykleštěná realita předložena divákovi ke konzumaci. Vzpomínky – pocity momentu – chráněné plexisklem a prádlo plandající bezmocně na šňůrách proměňují galerii v obyčejnou sušárnu prádla, na které vlastně není nic neobyčejné. Takové normální pocity z normálního prádla.

Recyklací ikonického symbolu se zabývá projekt „Moonwalk“ **Petra Duba** z brněnské FaVU. Architektonický model sídliště velkoryse zacházející s volným prostorem je ve skutečnosti rafinovaný trenažér pro Moonwalk, jak je instalace miniaturních obelisků rozmístěných jakoby náhodně na zemi pod nakaširovanou zmuchlaninou černé barvy nalepenou na zdi, nazvána. Evokace Jacksonovské atmosféry je věrohodná a nebyť příliš konkretizující portrétu zpěváka, mohla být i mile minimalistická. Fanoušci zesnulého génia popu se prolétají mezi obelisky, spontánně moonwalkují, v hlavách se jim sami rozeznávají Jeho hity a v černém fleku na bílé zdi rozpoznají Jacksonovo koncertní sako, které zpěvák v extatickém gestu odhodil někam do publika a ono zamrzlo v okamžiku a prostoru. Nakolik je instalace zamýšlením nad vyjímečností druhých i vlastní, pomíjivostí a kulturní závislosti na ikonách doby nebo jen chladnou kalkulací s tragickým úmrtím pop-ikony, nechť zváží divák sám.

Matěj Al-Ali ze Západočeské univerzity v Plzni se možná vyrovnává s údělem pracující třídy, echolálie éry socialismu budou doznávat v uších

národa ještě dlouho. K vyrovnání se s minulostí však nachází odvahu čím dál více mladých autorů urychlujících společenskou katarzi a je to tak vlastně i dobře, že tlustou čáru za minulostí rýsuje někdo, kdo touto dobou již bezprostředně zastižen nebyl. Někdy tak, snad i mimoděk, se mu podaří dotknout se čehosi nadčasového a vyjádřit tím třeba jemný posun mezi chápáním bezúčelnosti včera a dnes. Možná že ta dnešní je sofistikovanější, lze ji snadněji variovat a je vyrobena z nadčasových OSB desek. Takže nám divákům přestává vadit, že o generaci starší umělci výše zmiňovanou odvahu nenalézají či ji rozmělnili v zástupných projektech, které pokud vznikly v době, kdy mohly být ještě aktuálními, byly natolik zašifrovány, že jejich pochopení bylo možné jen úzké hrstce zasvěcenců a které, pokud vznikly později, vyzněly mnohdy jen jako nepřilíš etické kopání do mrtvol. Bezcílně bloumáme kolem nadměrných šuplíků, zapadajících jeden do druhého jako nábytek z Ikea, uvažujeme o bezúčelnosti procházek, univerzálnosti OSB desek, přímá materiálu, který lze použít skrytě i zjevně, hodí se vlastně všude a neurazí. Má moderní povrch, je to stavební šlágr, hit, praktická móda. Ideální materiál pro strukturální objekty. A někdy zastoupí i vlnitý plech při ohrazování staveníšť.

Staveníště a developerské projekty si bere na mušku laureát ceny Exit, **Libor Svoboda**. Ohrazuje fiktivní stavbu uprostřed galerie a dává tak průchod jakési oslavné parodii. Zabráno. Soukromě vyvlastněno. Vlnitým plechem je ale zahrazena jen jedna stěna monumentálního bloku kvádrů. Je to opravdu developerský megalit nebo symbol apatie národa a jeho lhostejnosti ke svému kulturnímu dědictví: lukrativní stavební parcele uprostřed Evropy? Kafkovský svět obcházení památkové péče a potěmkinnovských vesnic, projektů, které neslouží ničemu a nikomu, než kumulaci prostředků jedinci mentálně ustrnulými v pozdně feudálním myšlení. A co by vlastně napadlo diváka-developera? Možná mu stavba připome deadline nějakého vlastního projektu. Už to mělo být

postavené. Ještě není. Každý den prodlení prodraží stavbu o statisíce. Jak jen to vysvětlit investorům. Tragédií novostaveb je možná i fakt, že na zastavěné ploše nemůže být postaveno nic dalšího. Jakmile někde vznikne nová budova, na jejím místě už nemůže stát žádná jiná. I kdyby se tam třeba hodila lépe. Postaveno, zkolaudováno, konečná. Nemůže tam být už park, nemůže tudy již vést dálnice. „Taking over“ (název instalace) může znamenat také převzetí: přebírá developer veřejné prostranství, nebo veřejnost přebírá přestavěný prostor od developera k užívání? V ideálním případě by oba typy převzetí měly vést ke spokojenosti obou subjektů společenské transakce. Na západě je zvykem, že investor představí svůj záměr postavit třeba benzínku, obyvatelům dané lokality a ti pak mají možnost projekt, pokud s ním nejsou spokojeni, zastavit, nebo připomínkami ovlivnit jeho modifikaci tak, aby se do jejich lokality hodil. Jejich právo na přirozenost životního prostředí bývá ve vyspělejších společnostech autoritami obvykle respektováno. U nás, bohužel, mnohdy nejde o funkčnost či společenský přínos nějaké novostavby, ale výhradně o zisk investora a developera. Názor obyvatel je ošetřen magickými formulkami předpokládaného souhlasu a objeví-li se v době, kdy již jsou vydolobány základy, nějakí nespokojenci, jsou snadno odignorováni, přišli s křížkem po funuse, „site is overtook“, místo je již zabrané. A tak se příští generace mohou již dnes těšit na to, že zdědí zemi s nejhustší sítí hypermarketů na 1 km² a benzínek na 1 km dálnice, které možná budou, v oně hypotetické budoucnosti, coby vzácné technické stavby, pod přísnou ochranou památkové péče.

Tutoriály *Mirka Podborského* nejsou ve skutečnosti uměním. Jsou to vlastně jen návody, jak umění dělat. Jsou návody fundovanými, návody, jak dělat umění a dělat jej správně, bez zbytečných formálních chyb. Tutoriály se navenek tváří jakoby byly projektem nějaké oficiální kulturní instituce-autority se vznešeným záměrem masové přeměny řadových občanů v angažované

umělce, podezíravý divák za touto organizací brzy začne tušit nemalé prostředky čerpané ze strukturálních fondů EU. Tutoriály se šíří lavinovitě internetem jako vir hrozící společnosti kulturní revolucí nebývalých rozměrů. Jejich publikum je teoreticky neomezené, kulturní převrat lze očekávat každým dnem. Zdá se, že Míra obětoval vlastní uměleckou tvorbu krásné vizi: změnit všechny lidi v umělce, aby zaplavili svět uměním a artefakty. Je to však jen sen, pouhá fantazie, tutoriály jsou ve skutečnosti propracovanou mystifikací, dokonalou fabulací pohrávající si s inflací a krizí samotného umění. A tak zřejmě instantní umění a rychlokvašení umělci situaci nezachrání.

Naše myšlenky se odívají slovy, větami mnohdy jen pro jedinou příležitost, na jedno vyslovení, napsání na okraj jakési účtenky, nebo navrácení k recyklaci podvědomím ještě než je mysl přeloží do jazyka. Věty a slova *Blanky Svatošové* pohladí po duši, sběr úryvků vět, náhodných útržků rozhovorů, psaní deníčků, je pro ni charakteristickým způsobem vyjádření, nemá zjevně potřebu nutit světu umělecké výrobky, pohrává si jen s recyklací křehkých fragmentů neoficiálního jazykového korpusu šedých dnů plynoucích kolem nás. Odhlédneme-li od filosofického aspektu dlouholetého projektu, lze její formální koláže vzniklé z papírovin, nosičů sebraných fragmentů formulovaných myšlenek, nahlížet z estetického hlediska i jako specifické grafické artefakty.

Kromě samotné výstavy finalistů ceny Exit 2009 proběhla i řada doprovodných akcí: V rámci vernisáže výstavy vystoupili Pavel Mrkus a Dan Hanzlík s audiovizuálním projektem „BOOT“, předání DVD účastníkům projektu „Ústecký sbor nářků“, projekce kantonské verze sboru za účasti Bohdana Bláhovce a Marka Doubravy, předvánoční bazar „Dones, co máš!“, komentované prohlídky výstavy jedné z kurátorek projektu a galerijní animace pro školy.

[konec článku]

„Vyprat prádlo, zavěsit, vysušit, vyžehlit, použít, zašpinit, vyprat, vysušit...“